

Насупрот можда већинском мишљењу не само код нас, интеграција у ЕУ није начин превазилажења националности ни државних питања. Европа почива и зависи од својих чланица националних држава без којих не може функционисати; снага и потенцијал ЕУ директно зависе од стабилности националних држава и њихових институција. Чини се да је то јаснија сада више него икада после проблема са ратификацијама прво Европског устава, па касније Лисабонског уговора, а сада и са поновном појавом економских патриотизама у време финансијске кризе. Структурално гледано, немогуће је очекивати решавање крупних националних и државних питања после интеграције у ЕУ јер је управо заокружена и функционална државност највећи услов свих земаља у ЕУ. То је болно јасније самим увидом у највећи мотив уласка неке земље у политичку заједницу Европе, а то је да се са интеграцијом осигура статус quo у погледу територије, културе, идентитета, друштвено-економског система и развоју свега тога. Националне државе преносе или поверавају део суверенитета на Европску унију, али њих и даље одређују чврсто одређене територијалне границе којима управљају демократски одговорне институције и владавина права. Ваљда се разуме само по себи да никада не би било успеха у погледу економског развоја и дуготрајног мира да се историја ЕУ одигравала у условима егзистенцијалне несигурности услед релативизације међусобних државних граница.

У Србији нема консензуса око културног обрасца и моралног система вредности јер нема сагласности око редефиниције националног програма. Иако можемо чути да се по истраживањима јавног мњења наша јавност уредно изјашњава за придруживање ЕУ увек изнад 60% бројан је списак тема који представљају проблеме у односима Србије и Европе, али који се могу генерално назвати недостатком поверења услед различитих склопова вредносних система који су опет последица различитих политичких приоритета а који су опет показатељ несклада између укупног друштвеног и државног

Цена нереалних циљева

Пише: Владимир Тодорић
петак, 10 април 2009 12:21

развоја. Неки од тих проблема су:

- либерални европски принципи грађанског друштва нису ухватили корене у Србији због наше политичке историје целокупног 20. века.
- НАТО бомбардовање из 1999.
- У Србији се током деведесетих створила посебна врста бастардно-паразитског економског система који се нажалост успешно прилагодио условима транзиције стварајући привид постојања државних институција који пружа структурални отпор екстерном систему контроле и корекције који пружају европске интеграције
- Проблем сарадње са хашким трибуналом и односа према ратовима из деведесетих и Милошевићевој заоставштини
- Наравно, најкрупнији проблем је Косово и признање независности од велике већине држава чланица ЕУ.

Србија од 2000. године наомамо није успела да конзистентно формулише националне интересе према питању Косова због разуђености политичког система, његове нестабилности као и због чињенице да немамо независну интелигенцију која није страначки ангажована или представља страначке сателите, претходнице и апологете. Због губитка сваког кредибилитета националног питања односно, да будемо прецизнији због бројних националних пораза нација се доживљава као антипод европској идеји што је резултирало да се објективно једино преостало државно питање Косова третира као међустранички проблем и објекат некакве преговарачке технике без јасно постављеног циља. Досадашњи однос српке политике према Косову је плод очигледно погрешног схватања да ће са протеклом времена наше позиције према питању Косова ојачати, јер ће се албански политички фактори расцепити на више струја, радикалне и умерене. Испред ове логике стоји легалистички параван који је сматрао да ће политичка неизвесност око питања Косова намерно произведена опструкцијом процеса преко пласирања трагикомичних хонг-коншких и сличних предлога резултирати дестабилизацијом и фрагментацијом албанске стране, и да ће таква ситуација резултирати тиме да нама за 10 или 20 година буде понуђено једино могуће

Цена нереалних циљева

Пише: Владимир Тодорић
петак, 10 април 2009 12:21

решење а то је подела.

Ова још увек ненапуштена идеја заборавља да је недефинисано питање Косова једнако недефинисаној и незаокруженој Србији и да ће цену тога плаћати наше институције система које све више падају у очима јавности и да проток времена не одговара нашим интересима јер са њиме национална (социјална) кохезија губи на снази док оно на косовској страни добија са сваким новим признањем.

Куда даље?

Србија мора одмах јасно формулисати своје интересе који би били засновани на следећим неоспорним чињеницама и принципима:

- Србија неће бити функционална држава док не заокружи своје границе и државност
- Србија неће суштински ући у процес европских интеграција док се на коначан начин не реши питање Косова
- Србија мора да дефинише јасан, одржив и остварив предлог.

Које су објективне границе нове дефиниције националног интереса и програма, и где се виде субјективности политичког система и његовог контекста, које су довеле до бројних историјских грешака? При покушају стварања новог националног концепта морамо се осврнути на генеологију српског националног програма све од Начертанија до новог српског Устава, преко Нишке, Крфске декларације и Меморандума САНУ, али такође и на методологију стварања ових програма.

Сваки национални програм обухвата концепт стварања националног идентитета заједнице као а приори саставног елемента национализма. Европски национализам је у доба свог рађања био платформа либералних, грађанских и национално-суверених

идеја које су биле плод грађанских револуција, све почев од Вестфалског мира, преко Енглеске, Холандије па до француске револуције. Тзв. западни национализми настају у политичкој сфери у већ створеним политичким системима као средство социјалне кохезије, тј инструмента власти. Условно названи источни национализми настају у културно-научној сфери као средство и основа пројекта националног ослобођења, стварања државе или проширења њених граница.

Док је западни национализам у свом изворном облику био повезан са концептима индивидуалне слободе и културе рационализма, каснији национализми који немају сличне историјске основе се крећу у супротном правцу. Идејно зависни од западног модела, структурално супротни њему, без ослоњања у политичкој и социјалној реалности, недостатак самопоуздања и одлучности често компензују кроз реакцију ресентимана пренаглашеним патриотизмом и претенцијом без покрића које је у ствари колективан комплекс ниже вредности.

Посебност српског националног програма се огледа баш у томе што је он са својим рођењем кроз Гарашанининово Начертаније настао у политичкој сфери, склоњен од јавности, у периоду либералне владе Уставобранитеља који су били инспирисани романтичним идејама грађанских, одн. национално-суверених идеја, а да се такав програм зачео у друштву тзв. недоживљеног развоја. Идеје западних националиста су се преносиле у неодговарајући друштвени оквир и калемиле на постојеће традиционалне тежње и схватања. Начертаније, с једне стране говори о формирању мултиконфесионалне секуларне европске државе са независном спољном политиком која се не сме ослањати превише ни на Аустрију ни на Русију, са школама, полицијом и бирократском управом и значајним утицајем на околне народе са којима ће развијати државу, а са друге стране говори о чисто аутохтоним, анахроним политичким циљевима који су плод вишевековног националног ропства и фрустрације. Тако се код циљева Начертанија говори о „понављању дедовине“, „сојуза садашњости и прошлости“, обнављању „србско-славенског царства“ као наследника „источно-римског царства“ и да се има „прекинути посао на ново наставити“ јер „ни у једној европској земљи не живи тако спомен историческе прошлости“ као у Србији.

Први српски национални програм позива на национално ослобођење и уједињење као легитимном циљу помињући етничке просторе свих јужних Словена постављајући као основни циљ потпуно ирационалне задатке који су од тада па до сада створиле превелики понор између могућности и циљева српске националне политике објашњавајући њену неодлучност и грешке у најсудбоноснијим тренуцима државне историје. Једно од главних питања везано за Начертаније је да ли је то био програм ослобођења Србије или стварања савеза са другим јужним Словенима и значај тог питања је у томе што је та двосмисленот резултирала нереализованошћу Србије као

нације и државе и ретком европском земљом која током више од 150 година тежње, два светска рата и више локалних нема заокружене границе, у заостатку је по сваком погледу за остатком Европе, са потрошеним међународним кредибилитетом, са нефункционалним институцијама и великим проблемима социјалне кохезије.

Иако знамо да Начертаније није пристало на идеју југословенства и илиризма као његове основе како су предлагали Гарашанину његови пољски саветници Франтишек Зах и кнез Чарторски и како је ватрено тврдио Јован Дучић, очигледно је да се није ни превише дистанцирао од такве идеје. То нарочито имајући у виду да је српска влада већ 1848. формулисала званичан предлог федерације Србије, Хрватске и Бугарске која би се звала Југославија. Знамо да је тај план пренео Његошу Гарашанинов изасланик и вероватно творац тог плана Матија Бан који му је одговорио да прво Србија треба сама са собом да се уједини, тј преведено на данашњи политички језик да се о вишим нивоима политичке интеграције не може разговарати пре решавања приоритетнијих државних питања. Интересантно је како нека реченица изречена пре више од век и по може изгледати политички актуелно.

Тешко је објаснити којим су се мотивима тачно руководили српски политичари постављајући пред нацију неоствариве или неодрживе програме, попут формулисања ратних циљева касније у Нишкој или Крфској декларацији, када су улогу Бугара као орнамента добили Словенци, али сигурно представљају добру грађу за изучавање корена српског мазохизма. Вероватно нас наша садашња накнадна памет онемогућава да оправдамо искрене жеље тадашњих генерација за једним племенитим циљем и вером у братство јужних Словена и њихову заједничку државу. Вероватно смо као нација због тога и направили можда најсудбоноснију историјску грешку одбијањем Лондонског уговора 1915. године и због чега смо ту цену плаћали више пута у прошлом веку. Србија је тада имала избор између саме себе и Југославије која није била одржива идеја управо због немогућности Србије да учествује у ефикасном управљању државом због потрошене снаге и жртава у I светском рату а да су те исте жртве опет оправдавале политички захтев за већом централизацијом земље. Све у свему, опет се видео раскорак између жеља и могућности који се потврдио чињеницом да се земља распала у издаји и каснијем геноциду над Србима у Хрватској.

Србија после 1918. године није имала сопствене политичке снаге које су биле у стању да препознају и подрже најосновније интересе. Уколико можемо рећи да је национализам са средине 19. века имао за циљ формирање модерне либералне државе где би национални културни идентитет био средство достизања такве државе (без обзира да ли је за то било ослонаца у друштву или не) видимо да се други национални идентитет никако није ни могао створити у Југославији, самим тим нестао је било какав културни образац и створен је још тада како је Слободан Јовановић рекао

„лакташки политички систем“ који је са идеалима изгурао и морал из политике.

Нажалост, национални интерес није стигао да се дефинише тада, а самим тим није ни могао бити ни представљен ни реализован. Србија, одн. Југославија је прво 27. марта гурнута у рат на најгори могући начин од стране једног од савезника који ће касније лицемерно пружити уточиште избеглој Влади и Краљу. После тога смо били уступљени интересној сфери Совјетског савеза са чиме су се створили услови за каснији потпун историјски национални пораз и слом.

Имајући у виду наведени историјски контекст не треба бежати од оцене да је касније буђење српског националног бића кроз активности тзв. групе неконформиста, често лоше протумачен Меморандум САНУ имало једну веома одлучну, бескомпромисну ноту која се изједначава са агресивном милитаристичком спремношћу редефиниције граница. Овај покушај редефиниције националног питања, сада из културно-научно сфере, је прво дочекан на нож од стране политичара опортуниста, да би касније био злоупотребљен, искоришћен и претворен у жртвеног јарца националног пораза. Политичке околности су довеле до тога да је идеја националне ренесансе била пренета у непромењени ретроградни политички систем који је касније завршио у комбинацији плутократије и олигархије. Једина алтернатива том систему је био анахрони национал - шовинизам који је био циљ по себи а не платформа одређеног културног и моралног обрасца. Век националних грешака је завршен бомбардовањем Србије, одн тада СРЈ и губитком Косова и Метохије.

Једино преостало национално питање, после одласка Црне Горе из државне заједнице, је како га затворити и кренути напред. Међу политичарима и друштву влада дубока конфузија око тога да ли уопште отворати ово питање и како се према њему односити. Настављено је замењивање реалне политике популистичким слоганима и сталним проналажењем унутрашњих непријатеља и националних издајника. Нација као идеја је дискредитована, напуштена и поражена и замењена је темама побољшања квалитета живота у нади да ће европска интеграција означити крај болног периода наше историје који нажалост још траје. И то се мора разумети и схватити, иако многи неће наћи неку велику романтичну инспирацију у чињеници да је консензус око уласка у ЕУ веома опортунитетне природе, независно од тога да ли садашњи економски моменат одговара таквој пројекцији. Једноставно, људи су дали превише своје жртве, својих година које се никада неће више вратити, превише добрих људи је отишло из ове земље. Ова агонија превише траје, никаква добра не доноси, а људски живот је кратак.

Наш политички систем не садржи никакве факторе самосталне унутрашње промене,

одн. политичке динамике и на прошлим изборима се јасно видео утицај спољашњег фактора на промену политичке климе. Често неки коментатори називају овај систем партитократијом, мислећи да нема те друштвене и државне институције која не може бити предмет партијске поделе плена међу политичким странкама. Није битно да ли је у питању позориште, црква, болница или спортски клуб. Штавише, наш пропорционални изборни систем у којем није битан квалитет неког кандидата него колико ко има новца за кампању, не само да охрабрује него практично приморава партије да у односу на општу грабеж немају избора да би преживеле. Ово све нажалост није ништа ново, већ је само наставак кретања у зачараном кругу безсадржинске политике, маркетиншког приступа проблемима и уступака финансијерима политичких партија који наилазе на згражавање и осуду партија тек онда када финансијери промене преференције.

Заиста, шта је све у Србији урадити када се упоредимо са неким од земаља где рецимо наши грађани одлазе у потрази за бољим животом. Потребно је доћи до поштеног и способног судства, некорумпираног државног апарата, слободног тржишта без монопола, независних и слободних медија, пристojних путева, слободе кретања без виза, чистог ваздуха, сигурних школа за децу без дроге и насиља, здравства у коме се може лечити без протекције и мита, пензија које су довољне за достојну старост. Потребно је доћи до живота достојног човека, а за тако нешто људи су измислили нешто што се зове држава. А кад ће то код нас доћи на ред?

Јасно је да је сам одговор на Косово као једино преостало национално питање сам по себи императив, а не садржина тог одговора. Садашња етничка подела тог простора мање више прати све оно што се дешавало са исељавањем Срба задњих 300 година после великих сеоба и каснијег егзодуса у 19. веку у слободну и независну Србију. Патриотизам у вези ове дилеме не може бити аутистичан, нереалан и лицемеран да би се исказивао кроз одбрану УН Резолуције 1244 која је легализовала агресију НАТО и формализовала капитулацију, једину у нашој историји. Мора се напokon изаћи на отворено и спасити шта се може спасити. Крајња неодговорност би била наставак порицања немогућности и испразности досадашње националне стратегије, не само према нашим суграђанима који сада живе у нехуманим условима на Косову, свима нама али и онима који ће наследити Србију 2030, 2060. или за сто година. Сваки политички потез који сада предузимамо имаће реперкусије на генерације после нас и биће основ за њихово просуђивање о политичкој одговорности и зрелости ове генерације.

На крају бих цитирао речи Добрице Ћосића приликом промоције његове последње књиге. Можда ће неким бити чудно што баш њега цитирам, али кад се боље размисли, биће јасније због чега је, рецимо, његов допринос решавању косовског проблема, који датира још од пре преписке са Зораном Ћинђићем, наилазио на глуве уши патриотских монополиста.

Цена нереалних циљева

Пише: Владимир Тодорић
петак, 10 април 2009 12:21

"Треба спасти што се спасти може, што пре ослободити Србију Косова и Метохије како би млада поколења могла да живе у Србији коју више нико не може да дели и понижава."

Уколико се крене у формулисање новог државног концепта на реалним основама, можда ћемо бити у стању да после скоро сто година дођемо до базичног друштвеног консензуса око националних вредности, културног обрасца и вредносног система. Након тога, неће бити разлога да се патриотизам и борба за Европу у Србији налазе на супротним обалама реке.

(Излагање на трибини „Србија између евроскептицизма и евроентузијазма“, коју је организовао Фонд „Слободан Јовановић“)